Η Κοινωνική Οικονομία σε κάθε μορφή και σε κάθε φάση της εξέλιξης της, από τις παραδοσιακές μορφές της αχρήματης οικονομίας μέχρι τις σημερινές σύνθετες μορφές συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας, απαιτούσε συλλογική συνείδηση, αλληλεγγύη και ανεπτυγμένη αντίληψη συνεργατισμού, μεταξύ της κάθε κοινότητας που θέλει να την εφαρμόσει στην πράξη.

Προπομπός και εκφραστής αυτής της διαδικασίας σε οργανωμένες μορφές, ήσαν πάντα οι εθελοντικοί φορείς και Οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών. Έτσι, κάθε τοπική κοινωνική συλλογικότητα, ανθρωπιστικού, πολιτιστικού ή περιβαλλοντικού στόχου και χαρακτήρα, μπορεί να αποτελέσει την απαρχή μιας συνεργατικής δραστηριότητας σε οικονομικό επίπεδο για την παραγωγή ή διανομή αγαθών και υπηρεσιών.

Με αυτή την έννοια η κοινωνία πολιτών μπορεί να εμπνεύσει και να υποκινήσει ομάδες συνεργατισμού για το κοινωνικό επιχειρείν. Σε μια ιστορική αναδρομή θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε ότι ανθρωπιστικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές και εθνοτικές κοινότητες της διασποράς αποτέλεσαν πολλές φορές τη βάση για να αναπτυχθεί η αλληλέγγυα οικονομία και ο συνεργατισμός, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη μειονεκτική τους θέση.

Στην εποχή μας η συνεργατική ισχύς των Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών πολλαπλασιάζεται καθώς κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, μέσα από ιδρύματα αλληλεγγύης μεταβάλλονται σε κοινωνικές επιχειρήσεις για να αντιμετωπίσουν τον αποκλεισμό και την ανθρωπιστική κρίση. Σ’ αυτό εκτός των άλλων βοηθά, η εξάπλωση των κοινωνικών δικτύων με την άνοδο της πληροφορικής και του internet καθώς η ευκολότερη χρήση της επικοινωνίας διευκολύνει τις ανθρωπιστικές καμπάνιες και τη μεταφορά πόρων και γνώσης προς τους κοινωνικά αδύναμους.

Ένας άλλος τεχνολογικός παράγοντας είναι η συντελούμενη Τρίτη Βιομηχανική Επανάσταση με επίκεντρο την κατανεμημένη ενέργεια στις κοινότητες και τους πολίτες μέσω της τεχνολογίας των ήπιων μορφών ενέργειας. Σ’ αυτό το τομέα ανοίγεται μια νέα δυναμική τάση για τη συνεταιριστική οικονομία. Έτσι, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός σ’ αυτούς τους τομείς απελευθερώνει δημιουργικές δυνάμεις της κοινωνίας. Με δεδομένη τη βελτίωση της ικανότητας και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, η κοινωνία των πολιτών αρχίζει να γίνεται καταλυτικός παράγοντας στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας για τις προτεραιότητες της νέας εποχής. Η μεγάλη ποσοτική και ποιοτική αύξηση των οργανώσεών της, την καθιστά σημαντικό παράγοντα απέναντι στα κράτη και την κοινωνία.

Παράλληλα, η οικολογική αφύπνιση και ο ακτιβισμός απέναντι στην ανεργία και τη φτώχεια, έφεραν στο προσκήνιο πρακτικές, που όταν εφαρμόζονται για μακρύ διάστημα οδηγούν αναπότρεπτα στη διεύρυνση της Κοινωνικής Οικονομίας. Με λίγα λόγια ο συνεργατικός τομέας είναι ο μόνος τομέας που προσφέρει νέες θέσεις εργασίας και αρχίζει αναγκαστικά να λαμβάνεται υπόψη από τις κυβερνήσεις.

Παρά όμως τη συμβολή της κοινωνίας των πολιτών στις παγκόσμιες εξελίξεις, λίγοι είναι εκείνοι οι στοχαστές που έχουν προσπαθήσει να θεωρητικοποιήσουν αυτές τις κοινωνικές τάσεις και να ερευνήσουν σε βάθος αυτό που φέρνει η κοινωνία πολιτών. Πρόκειται ακόμη για μια μειοψηφία που θα προβάλλει τη νέα συνεργατική κοινωνική ατζέντα, καθώς και το νέο επικοινωνιακό ρόλο της κοινωνίας των πολιτών για τον εκδημοκρατισμό των πολιτικών θεσμών εκ θεμελίων προς όφελος των πολιτών.

Ωστόσο με βάση αυτό τον προσανατολισμό υπάρχει μια παγκόσμια τάση της Κοινωνίας Πολιτών, μια σημαντική βάση κοινωνικών ακτιβιστών, που αναγνωρίζεται και αποκαλείται ως «παγκοσμιοποίηση από τα κάτω», κι αυτή την τάση θα επιχειρήσουμε να ανιχνεύσουμε στο δεύτερο μέρος αυτού του βιβλίου. Επιπλέον, θα εξετάσουμε την κοινωνία πολιτών ως ολότητα, δηλαδή σαν μια ενότητα με συγκλίνουσα ιστορική ροή που καθορίζει το μέλλον της ανθρωπότητας. Θα απαντήσουμε στο ερώτημα εάν μπορεί να υλοποιηθεί το όραμα της «παγκοσμιοποίησης από κάτω» και πως.

Η απάντηση είναι ότι ήδη υπάρχει μια ισχυρή παγκόσμια κοινωνία των πολιτών, η οποία συσπειρώνει διεθνώς το 60% των οργανώσεων ανά τον κόσμο. Οι οργανώσεις αυτές δηλώνουν ότι επιθυμούν να δημιουργηθεί μια μόνιμη Συνέλευση της Παγκόσμιας Κοινωνίας Πολιτών, όπως για παράδειγμα το παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ ή ακόμα ένα Κοινωνικού Φόρουμ στο εσωτερικό των Ηνωμένων Εθνών, αφού οι στόχοι των Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών ανά την υφήλιο είναι λίγο πολύ κοινοί. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να δημιουργηθούν περιφερειακές δομές ενότητας της Κοινωνίας Πολιτών.

Να δούμε ορισμένα σημεία λοιπόν από τις παγκόσμιες τάσεις της Κοινωνίας Πολιτών:

Το 70% των οργανώσεων διεθνώς ζητά τη διαγραφή του χρέους των χωρών του Τρίτου κόσμου.

Το 60% ζητά ειρήνη, δικαιοσύνη, πυρηνικό αφοπλισμό, και επιτάχυνση των διαδικασιών για το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Το 50% ζητά περισσότερη βοήθεια για την ανάπτυξη του Τρίτου κόσμου, ενδυνάμωση της διεθνούς δημοκρατίας, ενίσχυση του ρόλου των Μ.Κ.Ο, στήριξη του δίκαιου εμπορίου και της ηθικής οικονομίας.

Το 45% ζητά προστασία του περιβάλλοντος, σεβασμό του πρωτόκολλου του Κιότο και δημιουργία Διεθνούς οργάνωσης για το περιβάλλον. Ακόμη μία φορά η ιδιαιτερότητα των περιβαλλοντικών θεμάτων και εκστρατειών φαίνεται να είναι αποδεκτή σε περιορισμένο βαθμό από τα παγκόσμια κινήματα.

Το 43% ζητά τη δημιουργία μόνιμης ειρηνευτικής δύναμης peace- του ΟΗΕ, εξισορρόπηση των σχέσεων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας, όρια στις πολυεθνικές εταιρίες, προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων κι αναγνώριση των κοινωνικών δικαιωμάτων των μεταναστών.

Το 39% ζητά έλεγχο της παγκόσμιας οικονομίας από κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς έναντι της αγοράς.

Το 30% ζητά να συμπεριληφθούν αντιπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών στο εσωτερικό σύστημα του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, του ΠΟΕ και του ΟΗΕ.

Αυτά τα στοιχεία δείχνουν μόνον ορισμένες από τις γενικές τάσεις της οργανωμένης Κοινωνίας Πολιτών.

Αξίζει λοιπόν να ανιχνεύσουμε το βάθος των διεργασιών που γίνονται αυτή την περίοδο στις αρχές του 21 αιώνα σε παγκόσμιο επίπεδο και να προσπαθήσουμε να δούμε τις τάσεις και δυνατότητες που υπάρχουν σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για την ανάπτυξη της κοινωνικής - συνεργατικής οικονομίας.

Η Κοινωνική Οικονομία βεβαίως αναπτύσσεται ανάμεσα στο κράτος και στην αγορά ως τρίτος τομέας, αλλά η κινητήρια δύναμη είναι τα κινήματα και οι Οργανώσεις της Κοινωνίας Πολιτών, που στην εποχή μας διαμορφώνουν μία νέα ολότητα συνεργατικής δύναμης.

Βιβλιογραφία:

Βασίλης Τακτικός, «Οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και η Κοινωνική Οικονομία», στο Β. Τακτικός (επιμ.), Θεσμοί και Εφαρμογές Κοινωνικής Οικονομίας, Εκδόσεις Παρατηρητήριο, Αθήνα 2014.